శాస్త్రుల విశ్వనాథ శాస్త్రి విరచిత

రాజోపచార (దేవోపచార) పూజాకల్పము

ఋగ్వేదః

నిశ్శ్వాసత్వాత్తవ పరమ!(జనని!) యస్సచ్చిదానందసింధోః
శ్రీమాన్నిత్యో భ్రమ విరహితోఽపౌరుషేయః పురాణః।
ఋగ్భిశ్శంసా ప్రవణ ఋషిసంవేద్య తత్వాభిరుద్య
న్నాద్యామ్నాయో భజతి విధివద్బహ్మణా ప్రేరితస్త్వామ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! - (హే దేవదేవోత్తమే!) దేవతాసార్వభౌమ! - (దేవతాసార్వభౌమి!)
ఋతంభర ప్రజా సముల్లసిత ఋషిమండల శంసిత! (ఋతంభర ప్రజా సముల్లసిత ఋషిమండల శంసితే!)
ఋతానృతాతీతస్వభావ! - ఋతానృతాతీతస్వభావే!
ఋగ్వేద ప్రియతమ! - (ఋగ్వేద ప్రియతమే!) ఋగ్వేద సేవామధారయ

యజుర్వేదః

ఆమ్నాయజ్ఞైర్ ఋషిభిరథ యచ్చోదనాలక్షణత్వాత్
ధర్మస్సర్వోఽధ్వర ఇతిన్నుతః ప్రాణ్యనుగ్రాహకస్సన్।
వేదస్సో యం భజతి పరమో యాజుషస్త్వాం యజుర్భి
ర్యజ్ఞాత్మత్వం తవ విశదయన్ యజ్వనాం కర్మదర్శీ॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

యజ్ఞభూమి సముద్ధరణాదృతయజ్ఞ పురుషానుజన్మ దీక్షాదీక్షిత(తే!)

యజ్వలోకసంగ్రహార్థానుక్షీయమాన యజనాది షట్కర్మ కలాప! (పే!)

యజ్ఞస్వరూప! (పే!) యజుర్వేద ప్రియతమ!(మే!)

యజుర్వేద సేవా మవధారయ

సామవేదః

తత్తన్మంత్రాత్మక వివిధ సద్దైవతోపాధి నిష్ఠాన్

శస్త్రైః స్తోత్రైః ప్రఉగకముఖై స్త్వద్గుణానాజ్యముఖ్యైః।

గాయన్నుచ్చైర్భజతి నిగమస్సోఽద్య సామాభిధస్త్వాం

వేదానామస్మ్యహమితి పురా యం హి గీతాస్వవాదీః ||

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతా సార్వభౌమ!(మి!)

సర్వజ్ఞ సర్వశక్తే! సమస్త కళ్యాణ గుణ మహోదధే! సచ్చిదానంద స్వరూప(పే!)

సామవేద ప్రియతమ!(మే) సామవేద సేవామవధారయ

అధర్వవేదః

ఆగ్నేయాది ప్రకృతి మహితా నస్త్రయోగాన్ బహూన్య

స్తాం స్తాం ధత్తే భ్యధిక మనుసంధాన సంహారయుక్తాన్।

యేన క్షుద్ర క్షపణ పటవోస్తర్బహి ర్యాగ యోగా

స్సంవేద్యంతే భజతి పరిశిక్షే ఽ య మాథర్వణస్త్వామ్||

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

అథర్వాంగిరః ప్రభృతి మహర్షి మణం సమభ్యర్చిత! (తే!)

అసి చర్మ గదా చక్ర శూలాద్యాయుధ సమేత (తే!) అనన్య తేజోऽ భిభవ

బ్రాహ్మపాశుపతాద్యస్త్రరాజరాజిత(తే!)

అథర్వవేద ప్రియతమ (మే!) అథర్వవేదసేవామవధారయ.

శీక్షా

వర్ణాన్మాత్రాః స్వరాన్యా స్ఫుటయతి బహుధా వైదికాం స్తాంత్రికాంశ్చ

ప్రోక్తాచారణ్యకేషు ప్రవిలసతి పరా తైత్తిరీయేషు యావై।

శీక్షాసేయం శ్రుతీనాం పదఘణితి విధాం సంహితా నిర్దిశన్తీ

త్వామారాధ్యాऽద్య ధన్యా భవితు ముపగతా ప్రాతిశాఖ్యేన యుక్తా!

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

శిష్టజనావనాదృత శివ విరించి విష్ణ్వాది స్వరూప(పే)

శీక్షాదివల్లీ త్రితయానువర్ణితాశేష దివ్యాऽనుభావ(వే!)

శీక్షాప్రియతమ(మే!) శిక్షాసేవామవధారయ

వ్యాకరణమ్

యచ్ఛ్రుత్వానుగమాదృతే న భవతి జ్ఞానం కి మప్యన్యతః

కృత్స్నం వ్యాకరణం మహాత్మన ఇత శ్శాబ్దస్య హి బ్రహ్మణః।

త్వఢక్కా నవపంచవార నినదాత్సమ్యక్సముద్భావితమ్

త్వామేవ ప్రతిపద్యతేంగ మధునా పాణిన్యుపజ్ఞం శ్రుతేః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

వాచ్యవాచక భేద వర్జిత! (తే!) వ్యాకరణా చార్యవర్ణ్యమాన వైభవ(వే!)

వ్యాకృతావ్యాకృతస్వరూప! (పిణి!) వ్యాకరణప్రియతమ(మే!) వ్యాకరణ సేవామవధారయ

ఛందః

యత్తద్ బ్రాహ్మణ భాగవర్ణితమిత శ్యాంఖ్యాయనాద్యైః పురా

భాగైశ్చ ప్రతిపాదితం కతిపయైః శ్రాతాది సూత్రాంతరే।

లోకే పింగళ ముఖ్య లక్షణ పరిజ్ఞై శ్చాపి విస్తారితం

ఛందస్త్వాం పరిసేవతే హ్యాభయదం (దాం) స్వచ్ఛందసంచారిణం (ణీం) ॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

చరాచరజగజ్జీవనాధారభూత(తే) చతుర్వేద ప్రతిపాద్యస్వరూప(పే!)

చకిత గోకులాగ్రజన్మరక్షణపర(రే)

ఛందఃప్రియతమ!(మే) ఛందస్సేవామధారయ

నిరుక్తమ్

మన్త్ర బ్రాహ్మణవర్తినా మితరతః ప్రాసంగికానాం సతాం

శబ్దానాంచ నిరుక్తి మాకలయతే వ్యుత్పిత్సు లోకోయతః।

యాస్కాచార్యముఖైశ్చిరాదధిగతం యన్నామలింగోదయం

త్వాం చాఽలింగమనామ రూపమభినౌత్యంగం నిరుక్తం శ్రుతేః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతా సార్వభౌమ! (మి!)

నిగమాంత సంచారిన్(రిణి!) నిత్యానిత్యవస్తువివేకాది సాధన చతుష్టయ సంపత్ప్రదాయక(యిని)!

నిఖిలశబ్ద నిరుక్త విషయ!(యే!) నిరుక్త ప్రియతమ(మే!) నిరుక్త సేవామవధారయ.

జ్యౌతిషమ్

శ్రౌతస్మార్త విధిప్రయుక్తమఖిలం సత్కర్మజాతం యతో
నిర్దిష్టహ్యధికారిణాం సుమనసాం కాలే ప్రవర్తేత యత్।
కల్యాణ ప్రచురం సమస్తశుభదం స్కన్దత్రయోజృంభితమ్
జ్యోతిశ్శాస్త్రమథోభజత్యతితమాం త్వాం జ్యోతిషాముద్భవమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
జ్యోతిష్టోమాది క్రతుసమారాధ్య! (ధ్యే!) జ్యోతిర్మండల మధ్యవర్తిన్ (ర్తిని!)
జ్యోతిషప్రియతమ(మే!) జ్యోతిష సేవామవధారయ.

కల్పః

తత్తచ్ఛాఖీయధర్మాన్ శ్రుతిసమధిగతాన్ శ్రౌతగృహ్యాది భేదాన్
శిష్టాచార క్రమేణ స్ఫుటమ విదధత్కల్ప సామాన్య సంజ్ఞమ్।
సూత్రం హ్యంగై స్త్రిభి స్త్యైః ప్రతిపదగహనై రుజ్జ్వలైః కర్మముఖ్యైః
కర్మబ్రహ్మాత్మమూర్తిం కలయతి భవతో దేవ! (భవతీందేవి!) నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యై॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
కర్మ బ్రహ్మ మీమాంసకాశ్వలాయన కాత్యాయనాపస్తంబాది మహర్షిమండలసూత్రితానుభావ(వే)
కమనీయ నిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మారాధ్య స్వరూప(పే!)
కల్పప్రియతమ !(మే) కల్పసేవామవధారాయ

పూర్వమీమాంసా

న్యాయానాం చ సహస్ర ముత్తమమథో బిభ్రద్యదుజ్జృంభతే
యద్ద్వైద్వాదశ లక్షణాత్మకమిదం జైమిన్యుపజ్ఞం మహత్।
యత్ ప్రాభాకర భాట్టనాయక శుభప్రస్థాన యుగ్మాంచితమ్
తత్త్వాం వాక్యవిచార శాస్త్రమధునా పూర్వం భజత్యాదరాత్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
మీనకూర్మాద్యవతార సమాపాదిత జగత్కల్యాణ (కే!)
మిత హితమేధ్యాశియోగిజన మేయ స్వరూప(పే!)
మీమాంసాప్రియతమ(మే!) మీమాంసా సేవామధారయ

వేదాన్తః (ఉత్తరమీమాంసా)

సత్యం జ్ఞానమనంతమాదికపదై స్తై స్తై స్వరూపాఽర్థదై
ర్భేదాపోహచణై రతన్నిరసనై ర్యా తత్త్వమస్యాదిభిః।
ధీరావిన్దత నేతి నేతి విధయా శ్రుత్యంత సీమంతినీ
యా సాక్షాద్భజతే భవంత మధునా(౨ ధునాంబ భవతీం) సర్వా పరోక్షం (క్షాం) శివమ్! (వామ్)॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
వేదాంత విజ్ఞానసునిశ్చితార్థవిజ్ఞ జనాఽనుభూయమాన బ్రహ్మాత్మభావ! (వే!)
వేదోక్త ప్రవృత్తినివృత్తి లక్షణ ధర్మద్వయమూలభూత!(తే!)
వేదాంతశాస్త్ర ప్రియతమ (మే!) వేదాంతశాస్త్ర సేవామధారయ

న్యాయః

శాస్త్రార్థానిహ ధర్మధర్మిక విమర్శార్థోపపన్నాన్ విదు
ర్యస్మాత్తత్రవణం శ్రుతిప్రథిత సన్మార్గ ప్రతిష్ఠాపకమ్।
శ్రీమన్మౌని కణాద గౌతమ ప్రశస్తాచార్య సంభావితం
శాస్త్రం తద్ధి విమర్శనేన భజతే త్వాం వై విమర్శోదయమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
న్యాయాఽన్యాయ పథ ప్రవృత్త సజ్జన దుర్జనాదృత రక్షణ శిక్షణ (ణే)
న్యాయాన్యాయాతీత స్వభావ(వే!) న్యాయశాస్త్ర ప్రియతమ! (మే) న్యాయశాస్త్ర సేవామవధారయ.

ఆయుర్వేదః

ఆద్యం సాధన మామనంత ఋషయో ధర్మస్య దేహం పురా
ప్రాహు స్తస్య హితాహితం తదుదితం దుఃఖం సుఖం ప్రాణినామ్।
ఆయుస్తస్య హితాహితం తదను తన్మానంచ యస్మిన్నసా
వాయుర్వేద ఉపాస్త ఆదిపురుషం (జననీం) త్వాం వై విరాడాత్మకం (త్మికాం)॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ! (మి!)
ఆయుర్వేద సముద్ధరణాదృత ధన్వంతర్యవతార(రే!)
అఖండయోగైశ్వర్య విరాజమాన కాశ్యప పతంజలి ప్రభృతి మహర్షి మండలో ద్ధారిత చికిత్సాది
వివిధ ప్రస్థాన(నే) ఆయురారోగ్య ప్రదాయక(యిని)
ఆయుర్వేద ప్రియతమ(మే!) ఆయుర్వేద సేవామవధారయ

కావ్యమ్

వ్యుత్పత్తిః ప్రభుసమ్మితాద్భవతి యా శబ్దప్రధానశ్రుతే
ర్యాచార్థ ప్రవణాత్పురాణ వచనా దిష్టా సుహృత్సమ్మితాత్।
తామేషా సుకుమార కోమలధియో వ్యుత్పాదయంతీ పరా
కావ్యశ్రీర్భజతే రసాత్మకతయా త్వాం వ్యంగ్యమర్యాదయా॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
కమనీయ కల్యాణ గుణాలంకార(రే!) కామకోటి సౌందర్య సౌకుమార్య సౌరస్య జలధే!
కావ్య ప్రియతమ (మే) కావ్యసేవామవధారయ

ఇతిహాసః

స్త్రీశూద్ర ద్విజబంధవో ఽనధికృతాస్సాంగేషు వేదేషు యే
యేఽల్పజ్ఞాశ్చ విశిష్య తాన్ప్రతి సముద్భూతః పురా బ్రహ్మణః।
శ్రీమద్వ్యాస పరాశరాదిమునిభిః పశ్చాత్సుసంపాదితః
సో ఽయం భో ప్రతిపద్యతే ప్రతిపదం త్వాం చేతహాసో మహాన్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
ఇతికర్తవ్యతా విమూఢవిజయ ప్రతిబోధిత గీతామృత(తే!)
ఈశాన విష్ణు కమలాసన సమీడితానుభావ(వే!)
ఇతిహాసప్రియతమ(మే!) ఇతిహాససేవామవధారయ

పురాణమ్

యత్సర్గాది విశిష్ఠలక్షణ పురాణానీక నిర్మాణత

స్సంవ్యాస్యచ్ఛృతి తచ్ఛిరాంసి హి భవాన్ (భవతీ) సచ్ఛాస్త్రయోనిస్స్వయమ్।

తద్వై భాగవతాంతముజ్వలమిదం బ్రాహ్మాదికం విస్తృతమ్

త్వామేవాఽద్య మహావిభూతి సహితం (తాం) సమ్యగ్ధియా సేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

పునరావృత్తి రహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోకావాప్తికర!(రి!)

పురాణపురుషోత్తమ (మే!) పుణ్యాఽపుణ్యాఽతీత (తే!)

పురాణ ప్రియతమ(మే!) పురాణ సేవామవధారయ

సంగీతమ్

యస్య స్ఫూర్తిలవాయ నాగ మృగ గో బాలాస్తథాయోగిన

స్సర్వే నాదతనో స్తవైవ హృదయే నిత్యం సముత్కంఠితాః॥

తద్వై తుంబురు నారదాది మునిభిస్సామ్నస్సముద్భావితం

త్వాం సంగీత మథో భజత్యతితమాం సప్తస్వర శ్రీయుతమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)

స్వరబ్రహ్మ విభూషిత సప్తతంత్రీవిశారద! శారదోపాస్య! (స్యే!)

సకల గో గోప గోపికా సమ్మోహన సమాదృత వేణుగానలోల (తే!)

సమ్మతాధికారి సమర్పిత స్వరార్ణవదర్శన(నే)

సంగీత ప్రియతమ(మే!) సంగీతసేవామవధారయ

నాట్యమ్

బృందారణ్య చిదంబరాదిషు లసద్రాసాది గోష్ఠిస్స్వయం
బిభ్రత్త్వం నటరాడ్వపుర్హరిహర శ్రీకం యదర్థం సదా।
పూజ్యైః శ్రీభరతాదిభిః ప్రవవృతే శాస్త్రం చ యస్మా ఇదం
నాట్యం త్వాభిరుచే ర్జనస్య బహుధాఽ ప్యేకం తదా సేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ!(మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
నటవల్లీలా కైవల్యాసాదిత జగన్నాటక(కే!)
నరనారీ సమాశ్రయ లాస్య తాండవ నాట్యకలాప్రవర్తక(ర్తి కే!)
నాట్య ప్రియతమ(మే!) నాట్య సేవామవధారయ

సువాద్యమ్

ప్రహ్లాదస్తాలవాద్యం తరలగతితయా చోద్ధవః కాంస్యవాద్యం
వీణావాద్యం సురర్షిః స్వరకుశలతయా పాండుపుత్రః శ్రుతిం వై।
దేవాధ్యక్షో మృదంగం తదను వివిధ వాద్యాంతరాణ్యన్యదేవా
స్త్వా మానందైక సాంద్రం సుఖయితు మభితో వాదయంతీష్టగోష్ఠ్యామ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతా సార్వభౌమ!(మి!)
స్వానవద్య విద్యా నిరస్తకుహక!(కే!) సుకృత దుష్కృతానుగుణ ఫలప్రదాయక!(యిని!)
సుఖదుఃఖాతీత స్వరూప(పే!) స్వర్గాపవర్గసన్దాయక(యిని!)
సువాద్య ప్రియతమ(మే!) సువాద్యసేవామవధారయ

ఆశుకవితా

యా నామ ప్రతిభైక కారణ కలా నానావిధైర్వర్ణనై
స్సాలంకారగుణై రసోజ్జ్వల సమస్యాపూరణేశోభితా।
వైచిత్ర్యం పరితోగతా శతసహస్రాష్టావధానాదిభిః
సా చేయం సుకవీశ్వరాశుకవితా త్వాం సర్వదా విందతే॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
ఆబ్రహ్మ స్తంబపర్యంత జగదానందదాయక!(యిని!)
ఆమోదప్రమోదభరితాంతరంగ(గే!) ఆశుతోషస్వభావ! (వే!)
ఆశుకవితాప్రియతమ(మే!) ఆశుకవితా సేవామవధారయ

చూర్ణికా

ఓతప్రోత సమాస సంధిమధురా నృత్యత్పదప్రోజ్జ్వలా
సాలంకారగుణా చమత్కృతికరీ విద్వన్మనోరంజనీ।
వ్యంగ్యాస్త్రాహిత చూతవద్రసపరీపాకాహ్వనే కార్థదా
శ్రీ మద్భాగవతాదిగా భజతి భో! త్వాం శోభనా చూర్ణికా॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
చూతాంకురసమాస్వాద కషాయిత పుంస్కోకిలకంఠమాధురీమత్తమానస(సే!)
చూడామణీ కృతచంద్రమశ్చంద్రికాధౌత కకుబంతరాళ(కే!)
సురాసురమౌళిపరిచుంబితపాదపీఠ!(ఠే!)
చూర్ణికాప్రియతమ! (మే) చూర్ణికాసేవామవధారయ

పంచాంగమ్

శ్రీకల్యాణకరీ తిథిస్తనుభృతా మాయుష్కరో వాసరః
నక్షత్రం ఘనతాప పాపశమనం యోగస్తురోగాపహః।
వాంఛా సిద్ధివిధాయకం హి కరణం వర్జ్యం శుభం వర్జితమ్
యస్మాత్ త్యాజ్యయుతం భవంత మధునా (విశిష్టమద్యభవతీం) పంచాంగ మాసేవతే॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
ప్రకృతిభూత వర్షాఽఽయన ఋతుమాస పక్ష తిథివాసర(రే!)
పంచతత్త్వాంచిత ప్రపంచమూలకారణభూత(తే!) ప్రమాణ ప్రమేయ ప్రమాతృ స్వరూప (పే!)
పంచాంగ ప్రియతమ!(మే!) పంచాంగ సేవామవధారయ

వేదగోష్ఠీ

స్వరవర్ణక్రమసంయుతై ర్బహువిధైః స్వప్రాతిశాఖ్యోదితైః
పదపాఠైః ప్రతి సంస్కృతైః క్రమజటా పాఠై ర్ఘనాంతైస్తథా।
వరణీయైర్లలితైః క్రమైరిహ చతుర్వేదాస్సమేతా అమీ
వృణతే త్వాం పరితశ్చతుర్ముఖముఖాధ్యేతృ ప్రపంచోద్గతాః॥

హే దేవదేవోత్తమ! (మే!) దేవతాసార్వభౌమ!(మి!)
వేదవేద్య దివ్య వేషభాషాభూషణ విరాజమానాప్రాకృతశరీర (రే!)
వేదత్రయీ సముపబృంహణా దృత వేదవ్యాసావతార (రే!) విదిత వేదితవ్య(వ్యే!)
వేదగోష్ఠి ప్రియతమ (మే!) వేదగోష్ఠి సేవామవధారయ

ఉత్తర నీరాజనమ్

దివ్యైర్గోఘృత పూరపూరిత లసత్కర్పూర ఖండోజ్జ్వలై
ర్మాణిక్యాంచితవర్తికాశ్రిత మహాదీపై ర్విచిత్ర ప్రభైః|
అంత్యర్యామితయా తమశ్చయహరం (రాం) జ్యోతిర్మయం (యీం) త్వాం పరం (రాం)
సమ్యగ్భాసయతే త్వదీయకృపయా నీరాజనం చోత్తరమ్॥

హే దేవదేవోత్తమ! - (హే దేవదేవోత్తమే!) దేవతాసార్వభౌమ! - (దేవతాసార్వభౌమి!)

ఉత్తమ జ్ఞానవృద్ధ సనకసనందనాద్యుపశ్లోక్య మాహాత్మ్య!

(ఉత్తమ జ్ఞానవృద్ధ సనకసనందనాద్యుపశ్లోక్య మాహాత్మ్యే!)

ఉషనిత్యత్రిపాద్య స్వరూప! - (ఉషనిత్యత్రిపాద్య స్వరూపిణి!)

ఉపాత్త దురితక్షయకారక! - (ఉపాత్త దురితక్షయకారికే!)

ఉత్తరనీరాజనప్రియతమ! - (ఉత్తరనీరాజనప్రియతమే!) ఉత్తరనీరాజన సేవామవధారయ